

CẢI CÁCH THỂ CHẾ VĂN HÓA - YÊU CẦU CẤP THIẾT ĐỐI VỚI SỰ NGHIỆP XÂY DỰNG VĂN HÓA Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

MAI HẢI OANH

Tóm tắt

Để phát triển văn hóa, điều quan trọng nhất là phải cải cách thể chế văn hóa. Trước hết là đổi mới về tư tưởng, quan niệm về phát triển văn hóa mới; sau đó là kết hợp giữa phát triển sự nghiệp văn hóa công ích với phát triển các ngành kinh doanh văn hóa, đổi mới các thể chế văn hóa với đổi mới chính bản thân văn hóa.

Để tiếp tục xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc, từ ngày thực hiện công cuộc đổi mới (1986) tới nay, chúng ta đã phát huy sức mạnh toàn dân nhằm tạo ra động lực tinh thần to lớn và sự đồng thuận xã hội sâu sắc. Hơn nữa, chính trong hơn hai mươi sáu năm tiến hành đổi mới, cơ sở kinh tế, môi trường thể chế, điều kiện xã hội của sự sinh tồn và phát triển văn hóa nước ta đã có những biến đổi to lớn, và tình hình mới của đất nước đã đặt ra những yêu cầu mới đối với việc cải cách thể chế văn hóa.... Đây là những yêu cầu mang tính lịch sử nhằm tạo nên những bước đột phá về phát triển văn hóa.

Cải cách thể chế văn hóa là sự tiếp tục cải cách thể chế kinh tế, chính trị, giáo dục, khoa học kỹ thuật, y tế, thể thao... Trên cơ sở nắm chắc xu thế phát triển văn hóa thế giới ngày nay, nhận thức về quy luật xây dựng văn hóa dưới điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, Đại hội đại biểu lần thứ XI của Đảng đã nhấn mạnh tầm quan trọng của xây dựng văn hóa, yêu cầu xây dựng văn hóa phải hài hòa với phát triển kinh tế: “Phát triển văn hóa, xã hội hài hòa với phát triển kinh tế, bảo đảm tiến bộ và công bằng xã hội trong từng bước và từng chính sách phát triển thể hiện rõ nhất tính ưu việt của chế độ ta”(1, tr. 40). Điều đó đã đặt ra một loạt yêu cầu mới cho việc xây dựng văn hóa và cải cách thể chế văn hóa.

1. Đổi mới thể chế văn hóa là yêu cầu cấp bách để phát triển văn hóa

Sự nghiệp đổi mới toàn diện đất nước đòi hỏi chúng ta phải cùng lúc đưa xây dựng văn hóa và xây dựng kinh tế, chính trị, xã hội vào toàn cục phát triển. Nguyên lý phát triển kinh tế, xã hội hài hòa đòi hỏi chúng ta phải phát huy sức

mạnh tổng lực, hình thành tinh thần dân tộc mới, lấy chủ nghĩa yêu nước làm cốt lõi của tinh thần thời đại mới, lấy quan điểm đổi mới toàn diện, triệt để làm hạt nhân tư tưởng nhằm tạo ra sự đoàn kết rộng rãi và phát huy tối đa trí tuệ của toàn Đảng, toàn dân. Điều đó đòi hỏi chúng ta phải cải cách thể chế văn hóa một cách mạnh mẽ và khoa học, tiến hành giải phóng *sức sản xuất văn hóa* nhằm tạo động lực to lớn cho sự phát triển của nền văn hóa tiên tiến xã hội chủ nghĩa, thực hiện sự phát triển hài hòa giữa xây dựng văn hóa với xây dựng kinh tế chính trị, xã hội.

Trải qua hơn 26 năm đổi mới, nước ta đã bước đầu hình thành thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Một mặt, kinh tế thị trường đòi hỏi việc sắp xếp, bố trí tài nguyên và việc tái cấu trúc tài nguyên văn hóa (những thay đổi ấy đã góp phần giải phóng sức sản xuất, mở rộng không gian sáng tạo, lưu thông và tiêu dùng văn hóa, tạo nhiều cơ hội mới cho phát triển văn hóa). Mặt khác, quá trình đổi mới cũng làm lộ rõ sự không thích ứng giữa thể chế văn hóa cũ trước những yêu cầu mới của nền kinh tế thị trường. Rất nhiều lĩnh vực của văn hóa đến nay vẫn nằm trong mô hình thể chế truyền thống. Đó là thói quen dùng các biện pháp của nền kinh tế kế hoạch để quản lý văn hóa, xây dựng văn hóa nhưng ít chủ động sáng tạo, mà thường trông chờ vào sự bao cấp của nhà nước và ỷ lại vào chính quyền các cấp. Nhiều đơn vị văn hóa nắm rất nhiều tài nguyên văn hóa của nhà nước nhưng không đủ sức cạnh tranh, thậm chí có nguy cơ bị phá sản hoặc giải thể. Thực tế trên đây đòi hỏi phải đẩy nhanh hơn nữa việc cải cách thể chế văn hóa, làm cho thể chế văn hóa có khả năng thích ứng với cải cách thể chế kinh tế, thực sự trở thành động lực phát triển văn hóa và phát triển đất nước.

Cùng với việc nâng cao mức sống vật chất và phát triển toàn diện kinh tế xã hội nước ta, nhu cầu văn hóa tinh thần của quần chúng không ngừng tăng lên, và chính nó đã tạo ra động lực mới cho phát triển văn hóa, đồng thời đặt ra những yêu cầu mới, cao hơn đối với sự nghiệp xây dựng văn hóa. Một mặt, quần chúng nhân dân yêu cầu phát triển mạnh mẽ hơn nữa sự nghiệp văn hóa công ích như đẩy mạnh việc xây dựng cơ sở hạ tầng văn hóa công cộng, dịch vụ văn hóa công cộng, bảo đảm quyền hưởng thụ văn hóa cơ bản của nhân dân, phát triển mạnh mẽ ngành nghề văn hóa làm phồn vinh thị trường văn hóa, cung cấp nhiều sản phẩm văn hóa mới, đa dạng phù hợp với thị hiếu của nhân dân. Mặt khác, sự phát triển tự thân văn hóa trong bối cảnh mới cũng đòi hỏi phải phá bỏ sự trói buộc của thể chế quản lý truyền thống để cho tài nguyên văn hóa được sử dụng hiệu quả, tính tích cực, chủ động, sáng tạo của đội ngũ làm công tác văn hóa được phát huy đầy đủ. Hiện nay ở một số địa phương, nhất là những nơi cơ sở hạ tầng văn hóa công cộng thiếu thôn nghiêm trọng, thiết bị cũ kỹ, cơ sở sản xuất văn hóa thiếu sức sống, các sản phẩm văn hóa nước ngoài ồ ạt tràn vào chiếm lĩnh thị trường, làm cho đời sống văn hóa hỗn loạn, mức hưởng thụ văn hóa của nhân dân bị hạn chế, nhiều sản phẩm

văn hóa độc hại xuất hiện làm ảnh hưởng không nhỏ đến đời sống tinh thần xã hội. Rõ ràng, cần giải phóng mạnh hơn, hiệu quả hơn nữa *sức sản xuất văn hóa*. Mà muốn giải phóng sức sản xuất văn hóa thì nhất thiết phải đổi mới thể chế văn hóa, xây dựng thể chế mới vận hành theo nguyên tắc hướng tới quần chúng, hướng ra thị trường. Theo đó, những người làm công tác văn hóa sẽ mang hết tài năng của mình để cống hiến và được trả công xứng đáng, người dân sẽ được hưởng thụ những sản phẩm văn hóa ưu tú, đa dạng, phù hợp với nhu cầu của cá nhân và cộng đồng.

Kể từ khi gia nhập WTO, văn hóa nước ta cũng bước sang giai đoạn mới với nhiều cơ hội và thách thức. Một mặt chúng ta có thể tiếp thu nhiều hơn thành quả văn hóa ưu tú của loài người, mở rộng giao lưu quốc tế. Mặt khác, chúng ta phải đối mặt với cạnh tranh thị trường văn hóa quốc tế. Mặc dù dân tộc ta có lịch sử văn hóa lâu đời, phong phú nhưng rõ ràng tài nguyên văn hóa của chúng ta vẫn chưa chuyển hóa thành thế mạnh cạnh tranh văn hóa. Xuất nhập khẩu sản phẩm văn hóa vẫn đang ở tình trạng nhập siêu nghiêm trọng. Khi nhiều tập đoàn văn hóa nước ngoài cùng với hàng loạt sản phẩm văn hóa của họ tràn ngập thị trường, nếu không có đối sách phát triển hợp lý, rất nhiều đơn vị sản xuất văn hóa của nước ta sẽ bị hút hơi và thua lỗ. Muốn phát triển, phải có một thể chế hiệu quả, vì cách vượt lên tình thế tốt nhất là phải tạo được nhiều hàng hóa có khả năng cạnh tranh tốt, chất lượng cao, giá thành hạ, bắt kịp thị hiếu đa dạng và nhu cầu ngày càng cao của người tiêu dùng văn hóa.

Văn hóa là linh hồn của dân tộc, là nơi nuôi dưỡng tinh hoa, khí phách và sức sống dân tộc. Trong kỷ nguyên toàn cầu hóa, trước sự xâm thực của nhiều tư tưởng, nhiều loại hình văn hóa khác nhau từ bên ngoài, sự phức tạp của thị trường văn hóa thế giới và trong nước, sự o ép của văn hóa phương Tây, sự chống phá của những tư tưởng thù địch... chúng ta phải tăng cường phát huy truyền thống văn hóa ưu tú dân tộc, củng cố và đẩy mạnh văn hóa xã hội chủ nghĩa, tăng cường sức tác động và thúc đẩy thị trường của tư bản văn hóa nhà nước, làm cho đời sống văn hóa phong phú, tiến bộ và giàu tính nhân văn. Vì vậy, việc đổi mới thể chế văn hóa sẽ cho phép tồn tại nhiều chủ thể sở hữu và sản xuất văn hóa, nhiều loại hình dịch vụ văn hóa (cả công và tư), kết hợp nguồn lực nội sinh và ngoại sinh trong việc mở rộng thị trường sản xuất và tiêu thụ văn hóa, lấy văn hóa dân tộc làm hạt nhân phát triển, bảo đảm sự kết hợp giữa truyền thống và hiện đại, dân tộc và quốc tế trong xây dựng nền văn hóa mới, làm cho phát triển văn hóa hài hòa với phát triển kinh tế xã hội. Đó là nhiệm vụ và cũng là phương châm phát triển văn hóa Việt Nam trong giai đoạn cách mạng mới.

2. Những vấn đề đặt ra đối với công cuộc cải cách thể chế văn hóa

2.1. Kiên trì đổi mới tư tưởng, chuyển biến quan niệm, xây dựng quan niệm phát triển văn hóa mới

Đổi mới tư duy theo tư tưởng của Đảng là tinh thần dám nghĩ, dám làm nhằm mục tiêu phát triển toàn diện đất nước. Trong thực tiễn đổi mới, chúng ta đã tích cực đổi mới tư duy, thực sự cầu thị, thu được nhiều thành tựu to lớn trong phát triển kinh tế, xã hội dưới điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Nếu hiểu phát triển nền văn hóa tiên tiến xã hội chủ nghĩa là một sự nghiệp có tính chất khai sáng, thì đổi mới tư duy có ý nghĩa quan trọng hàng đầu. Phải nhận thức một cách sâu sắc vị trí và tác dụng của văn hóa, thấy rõ vai trò to lớn của văn hóa trong việc tạo nên sức mạnh cạnh tranh tổng hợp của đất nước trong thời đại hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng. Muốn phát triển văn hóa đúng đắn, phải kiên trì chủ nghĩa Mác- Lê nin và tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hóa, tích cực học tập tinh hoa văn hóa nhân loại, ra sức phát huy truyền thống văn hóa quý báu của dân tộc trên một tầm cao mới. Tinh thần ấy yêu cầu chúng ta biết kiên trì lấy cải cách thể chế làm động lực, lấy đổi mới cơ chế hoạt động làm trọng điểm để nhanh chóng hình thành cơ chế văn hóa mới hiệu quả. Tuy nhiên, phát triển văn hóa không đồng nghĩa với việc thả nổi văn hóa cho thị trường, biến sản phẩm văn hóa thành những sản phẩm thương mại thuần túy. Phải xây dựng song song loại hình sự nghiệp văn hóa công ích và loại hình văn hóa kinh doanh, hình thành nên cục diện văn hóa đa dạng, lấy chế độ công hữu làm chủ thể, tạo điều kiện cho nhiều loại chế độ sở hữu văn hóa cùng phát triển, lấy văn hóa dân tộc làm chủ thể thu hút văn hóa tiến bộ từ bên ngoài, thiết thực bảo vệ lợi ích chiến lược và an toàn quốc gia, nhận thức một cách chính xác động lực và mục tiêu của văn hóa chính là con người trong mối quan hệ hài hòa với xung quanh. Phải kiên quyết phá bỏ những tư tưởng lạc hậu cản trở phát triển văn hóa, thay đổi mọi cách làm và quy định làm chậm nhịp điệu phát triển văn hóa, xóa bỏ những ràng buộc vô lý của thể chế làm phương hại đến phát triển văn hóa, liên tục đổi mới tư duy để tạo nên sự phát triển có tính đột biến và toàn diện.

2.2. Phương hướng của cải cách thể chế văn hóa

Cải cách thể chế văn hóa phải căn cứ vào đặc điểm và nghệ thuật quản lý văn hóa xã hội chủ nghĩa, thích ứng với yêu cầu của phát triển kinh tế thị trường. Cải cách thể chế văn hóa phải kiên trì sự lãnh đạo của Đảng và tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hóa, coi trọng lợi ích của nhân dân, bám sát thực tế và công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa. Về tổng quát, cải cách thể chế văn hóa phải bảo đảm đúng định hướng xây dựng văn hóa Việt Nam “tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc” mà Đảng ta đã đề ra (2, tr. 493). Phải ra sức phát triển văn hóa tiên tiến, tiến hành xã hội hóa văn hóa để nhân rộng những mô hình văn hóa giàu sức sống,

lành mạnh, đẩy lùi văn hóa thứ cấp, văn hóa có nội dung độc hại. Phải xử lý chính xác quan hệ giữa thuộc tính hình thái ý thức của sản phẩm văn hóa với thuộc tính hàng hóa, giữa hiệu quả xã hội với hiệu quả kinh tế, không vì thuộc tính hình thái ý thức mang tính phổ biến của sản phẩm văn hóa mà phủ nhận thuộc tính hàng hóa của nó cũng như ngược lại. Trong bất cứ hoàn cảnh nào, mặc dù cố gắng thực hiện sự thống nhất giữa hiệu quả xã hội và hiệu quả kinh tế nhưng phải coi hiệu quả xã hội là vấn đề ưu tiên hàng đầu. Cơ chế văn hóa mới phải thích ứng với yêu cầu phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, có lợi cho việc sản xuất, đào tạo nhiều nhân tài, động viên được đầy đủ tính tích cực, tính chủ động, tính sáng tạo của đội ngũ cán bộ hoạt động trong lĩnh vực văn hóa. Phải tích cực mở rộng giao lưu hợp tác quốc tế để vừa thu hút được tinh hoa văn hóa nhân loại, vừa giới thiệu, quảng bá hiệu quả văn hóa Việt Nam đối với thế giới.

2.3. Thúc đẩy cả sự nghiệp văn hóa công ích và các ngành kinh doanh văn hóa cùng phát triển

Lâu nay sự lúng túng của thể chế văn hóa cũ một phần bắt nguồn từ chỗ chưa xác định được sự khác biệt và mối quan hệ giữa sự nghiệp văn hóa công ích với các ngành nghề văn hóa mang đặc tính kinh doanh, lẫn lộn chức năng và tính đặc thù của doanh nghiệp với chức năng của sự nghiệp văn hóa công ích. Cải cách thể chế văn hóa đòi hỏi phải chấm dứt tình trạng này.

Nhiệm vụ căn bản của sự nghiệp văn hóa công ích là cung cấp hệ thống văn hóa công cộng, tạo dựng hệ thống dịch vụ văn hóa công cộng đầy đủ phủ khắp xã hội, phổ cập và truyền bá tri thức văn hóa, thể hiện tinh thần nhân văn, không ngừng thỏa mãn nhu cầu văn hóa cơ bản của quần chúng nhân dân. Phát triển sự nghiệp văn hóa công ích phải dựa vào sự hỗ trợ của Nhà nước, khuyến khích sự tham gia của toàn xã hội, trong cải cách phải tăng đầu tư chuyển đổi cơ chế, cải thiện phương thức điều hành, thiết thực nâng cao năng lực và trình độ phục vụ quần chúng, phát huy ở mức tối đa hiệu quả xã hội của sự nghiệp văn hóa công ích.

Nhiệm vụ căn bản của văn hóa có tính kinh doanh là góp phần tạo nên lượng hàng hóa dồi dào, đa dạng, làm cho thị trường văn hóa trở nên sôi động, thỏa mãn được nhu cầu văn hóa đa cấp và đa dạng của nhân dân. Phát triển các ngành nghề văn hóa có tính kinh doanh đòi hỏi phải bố trí tài nguyên thị trường hợp lý, tuân thủ quy luật của thị trường. Trong tư duy hiện đại, cơ chế văn hóa phải hướng ra thị trường để vận hành và tạo điều kiện cho các doanh nghiệp có khả năng tăng cường thực lực, điều động nhiều nguồn lực xã hội để phát triển các ngành nghề có khả năng cạnh tranh cao. Sự phân biệt trên đây giữa văn hóa có tính công ích và văn hóa có tính kinh doanh là để nhận thấy rõ hơn đặc tính, công năng của từng

loại hình văn hóa. Nhưng trong phát triển văn hóa, cần nhìn thấy mối quan hệ khăng khít giữa chúng. Vì cả hai đều hướng tới mục đích chung là làm cho văn hóa phát triển, phát huy được sức mạnh của văn hóa trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ đất nước.

Hiện nay bên cạnh phát triển văn hóa ở thành thị, cần chú ý phát triển văn hóa nông thôn. Muốn phát triển đúng đắn, chúng ta phải căn cứ vào yêu cầu xây dựng nông thôn mới, vừa chú ý đến sự nghiệp văn hóa công ích nông thôn vừa phát triển văn hóa có tính kinh doanh, đặc biệt là các làng nghề, khôi phục các ngành nghề truyền thống đã mai một nhằm vừa tạo nên đời sống văn hóa phong phú ở nông thôn, vừa giải quyết công ăn việc làm cho nông dân.

2.4. Lấy đổi mới thể chế, cơ chế làm trọng điểm thực hiện đột phá phát triển văn hóa

Cải cách thể chế văn hóa đòi hỏi phải căn cứ vào yêu cầu thể chế kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa. Để thực hiện đột phá hiệu quả, cần chú ý bốn phương diện:

Một là xây dựng lại chủ thể thị trường văn hóa. Phải gấp rút chuyển đổi loại hình doanh nghiệp văn hóa, các đơn vị văn hóa có tính kinh doanh của nhà nước, tăng cường sức sống của chủ thể vi mô, coi đó là khâu trung tâm của cải cách thể chế văn hóa. Nhanh chóng xây dựng và hoàn thiện chế độ doanh nghiệp hiện đại, khơi dậy tài nguyên văn hóa của nhà nước, tiến hành cổ phần hóa và thiết lập tổ chức theo hướng chú trọng hiệu quả, từng bước hình thành các tập đoàn doanh nghiệp có sức cạnh tranh lớn, có ảnh hưởng đến cục diện phát triển văn hóa.

Hai là hoàn thiện hệ thống thị trường. Nhanh chóng phá bỏ những mặt lạc hậu của thể chế văn hóa truyền thống như phân phối tài nguyên văn hóa và sản phẩm văn hóa theo ngành nghề, theo khu vực hành chính và cấp bậc hành chính. Phá bỏ hiện tượng chia cắt, cát cứ thị trường, tách rời thành phố và nông thôn. Đẩy nhanh việc xây dựng và kiện toàn hệ thống thị trường văn hóa hiện đại, thống nhất, mở cửa và cạnh tranh có trật tự. Xây dựng các loại thị trường văn hóa, tăng cường chất lượng sản xuất văn hóa, mở rộng các kênh lưu động hợp lý về vốn nhân tài kỹ thuật văn hóa, hoàn thiện thể chế lưu thông hiện đại và triển khai những hình thức tổ chức lưu thông hiện đại như kinh doanh dây chuyền, phân phối lưu chuyển hàng hóa qua internet, thành lập các tổ chức tư vấn, môi giới và nâng cao trình độ thị trường hóa của sản phẩm và dịch vụ văn hóa.

Ba là cải thiện quản lý vĩ mô, thành lập thể chế quản lý văn hóa, đảng lãnh đạo, chính quyền quản lý, doanh nghiệp vận hành theo pháp luật và quy luật thị

trường. Tăng cường lập pháp văn hóa, hoàn thiện hệ thống pháp luật, pháp quy, thực hiện việc quản lý thông qua luật định. Tăng cường quản lý giám sát tài sản doanh nghiệp văn hóa nhà nước, ngăn chặn việc thất thoát tài sản công, thực hiện đảm bảo giá trị và tăng giá trị tài sản nhà nước, định ra và hoàn thiện chính sách công nghiệp văn hóa, tăng cường việc quản lý theo pháp luật đối với xuất nhập khẩu. Khuyến khích ủng hộ đầu tư vốn phi công hữu vào công nghiệp văn hóa, nâng cao năng lực và trình độ giám sát quản lý thị trường văn hóa.

Bốn là thay đổi chức năng quản lý văn hóa của chính quyền theo tinh thần đổi mới, hiện đại. Nhà nước không can dự trực tiếp vào sản xuất lưu thông văn hóa, không điều hành hoạt động văn hóa theo lối mệnh lệnh, bao cấp, làm thay chức năng của ngành văn hóa. Nhà nước và chính quyền chủ yếu quản lý văn hóa ở tầm vĩ mô, có tính định hướng.

2.5. Kết hợp chặt chẽ giữa đổi mới thể chế cơ chế với đổi mới văn hóa, lấy cải cách đổi mới thúc đẩy phát triển

Đổi mới văn hóa là một nhân tố hết sức quan trọng trong việc xây dựng nhà nước kiểu mới. Người ta bắt đầu nói đến chính phủ điện tử, giao dịch điện tử... Vì vậy, đổi mới văn hóa cũng chính là con đường thúc đẩy phát triển công nghệ kỹ thuật cao mới một cách hiệu quả. Đặc biệt, sự phát triển nhanh chóng của khoa học kỹ thuật trên phạm vi toàn thế giới và việc ứng dụng rộng rãi kỹ thuật số đã tạo ra cơ hội hết sức thuận lợi đối với việc đẩy mạnh tốc độ phát triển văn hóa ở nước ta. Bởi thế, phải kết hợp chặt chẽ cải cách thể chế văn hóa với đổi mới văn hóa, lấy cải cách thúc đẩy đổi mới, thúc đẩy phát triển, thúc đẩy sự tiến bộ toàn diện về quan niệm văn hóa, nội dung văn hóa, hình thức văn hóa và khoa học kỹ thuật văn hóa.

Thứ nhất, phải xây dựng một loạt doanh nghiệp và tập đoàn văn hóa có năng lực tự chủ đổi mới, có thương hiệu nhãn hiệu uy tín, có quyền sản xuất tri thức trình độ cao giữ vai trò chủ thể nòng cốt của quá trình đổi mới văn hóa, từng bước nâng cao sức cạnh tranh quốc tế và tỷ lệ chiếm hữu thị trường, dần thoát khỏi tình trạng bị động và nhập siêu nghiêm trọng.

Thứ hai, phải tích cực vận dụng thành tựu khoa học kỹ thuật hiện đại để phát triển công nghiệp văn hóa, đầu tư phát triển các ngành nghề mới giàu tiềm năng như hội chợ triển lãm văn hóa, điện ảnh, công nghệ giải trí... Từng bước triển khai công nghiệp văn hóa, hình thành nên các trung tâm sản xuất văn hóa lớn, có sức hấp dẫn thị trường.

Thứ ba, phải xây dựng kiện toàn hệ thống bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ, hình thành một môi trường sáng tạo tốt đẹp, tôn trọng đổi mới, khuyến khích đổi mới,

bảo vệ đổi mới, không ngừng nâng cao trình độ đổi mới văn hóa trong toàn xã hội. Phải có chế độ thưởng phạt nghiêm minh, đề cao và khuyến khích tinh thần trách nhiệm của những người làm công tác văn hóa, cổ vũ và biểu dương những tác phẩm văn hóa có giá trị xuất sắc.

3. Một số giải pháp

- Nhanh chóng xây dựng, kiện toàn thể chế lãnh đạo và cơ chế làm việc hợp lý: Đảng lãnh đạo, chính quyền tổ chức, ngành văn hóa tự chủ thực thi. Đổi mới nguyên tắc làm việc, phân công trách nhiệm rõ ràng để tránh hiện tượng chồng chéo, tránh hiện tượng Đảng và Nhà nước làm thay công việc của ngành văn hóa, còn bản thân ngành văn hóa phải tự chủ sáng tạo, tránh hiện tượng dựa dẫm vào chính quyền, trông đợi sự bao cấp của Nhà nước. Sự lãnh đạo của Đảng đối với văn hóa chủ yếu thể hiện qua các nghị quyết, các chỉ thị có tính định hướng về phát triển văn hóa, phương châm và nguyên tắc phát triển văn hóa. Vai trò của Nhà nước thể hiện rõ nhất ở chỗ đưa xây dựng văn hóa và cải cách thể chế văn hóa vào quy hoạch phát triển kinh tế xã hội, định ra chính sách nâng đỡ phát triển văn hóa, tăng cường đầu tư tài chính, tăng cường quản lý vĩ mô đối với việc chấp pháp hành chính. Còn ngành văn hóa, căn cứ vào yêu cầu nhiệm vụ của ngành, phải định ra được cơ chế làm việc hợp lý, chặt chẽ, khoa học và đủ sức tạo điều kiện cho sự phát triển của các loại hình văn hóa, sự thông thoáng nhưng có nguyên tắc của thị trường văn hóa, bảo đảm an ninh văn hóa, khuyến khích tài năng, khuyến khích tìm tòi và sáng tạo nhằm thúc đẩy sự phát triển mạnh mẽ của văn hóa.

- Cải cách thể chế văn hóa cần có cái nhìn toàn diện, vừa chú ý đến cái chung, vừa chú ý đến cái đặc thù. Nghĩa là phải suy tính về sự phát triển không đồng đều của các khu vực khác nhau, về sự chênh lệch giữa nông thôn và thành phố, về tính đặc thù của từng loại ngành nghề để đưa ra những chính sách phát triển phù hợp. Phải có những hệ thống chính sách hợp lý đối với loại hình văn hóa công ích và văn hóa có đặc tính kinh doanh, tạo ra môi trường cạnh tranh lành mạnh giữa các thành phần văn hóa, bảo đảm cho tất cả các chủ thể văn hóa có không gian sáng tạo tự do và thuận lợi.

- Cải cách thể chế văn hóa và phát triển văn hóa cần đến sự chủ động và táo bạo nhưng không được rơi vào nóng vội. Kinh nghiệm cho thấy, muốn hủy hoại văn hóa thì nhanh nhưng xây dựng một công trình, hình thành một giá trị văn hóa là công việc hết sức lâu dài. Vì thế, trong quá trình triển khai, cần tránh hiện tượng duy ý chí, chủ quan, áp đặt. Phải xuất phát từ thực tế, căn cứ vào đặc điểm khu vực hay ngành nghề để có những thí điểm, từ đó, tiến hành tổng kết, đánh giá rồi mới

quyết định nên nhân rộng mô hình thí điểm hay thay thế mô hình khác phù hợp hơn.

- Phải đề ra các tiêu chí cụ thể nhằm nâng cao trình độ của đội ngũ quản lý văn hóa và hoạt động văn hóa. Kỷ luật lao động phải nghiêm và phải có thái độ tôn trọng lao động đúng mức. Phải có chính sách bồi dưỡng, thu hút nhân tài trên quan điểm nhân tài là tài nguyên quan trọng nhất. Làm sao để nhanh chóng có được một đội ngũ nhân tài hùng hậu trên nhiều phương diện: sản xuất, quản lý kinh doanh, chuyên môn nghiệp vụ, giao lưu quảng bá... Việc tôn trọng lao động, tôn trọng tri thức, tôn trọng nhân tài, tôn trọng sáng tạo sẽ hình thành nên một thể chế cơ chế có lợi cho nhiều tài năng ưu tú xuất hiện, kích thích tối đa tính tích cực, tính chủ động, tính sáng tạo của đông đảo người làm công tác văn hóa.

M.H.O

Tài liệu tham khảo

1. Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới* (Đại hội VI, VII, VIII, IX), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2005.